

СИСТЕМИ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ковальчук І. В., канд. с.-г. наук, доцент

Ковальчук І. І., канд. вет. наук,

Поліський національний університет

Житомир, Україна

Шиян М. О., зоотехнік

ПП «Слободище»

Бердичівський район, Україна

Сучасні породи великої рогатої худоби, мають винятково високий потенціал молочної продуктивності, оскільки створені на високому рівні усіх складових елементів і тому потребують адекватних умов біологічно повноцінної годівлі для його реалізації, збереження імунної реактивності, резистентності до захворювань, відтворювальної здатності та продуктивного довголіття.

***III Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якості і безпечності харчових продуктів»
13-14 травня 2021 року***

Головними напрямками забезпечення технологічної політики у молочному скотарстві господарств України у найближчій перспективі повинні бути освоєння інтенсивних зональних систем і технологій кормовиробництва, гарантованої заготівлі високоякісних кормів 1 класу (силос, сінаж, сіно); використання усього зернофуражу у вигляді повноцінних комбікормів за рахунок білково-вітамінно-мінеральних добавок і преміксів, котрі усувають дефіцит макро- та мікроелементів, вітамінів у кормах конкретної біогеохімічної зони господарств [1].

Мета досліджень – ознайомлення і систематизація інформації, щодо систем виробництва молока, його обсягів, напрямків розвитку галузі з виробництва та переробки молока.

Матеріалом для роботи слугували дані вітчизняних та зарубіжних видань.

Основний чинник зниження молочної продуктивності корів, тривалості їх використання, репродуктивних якостей внаслідок дії аліментарних факторів – це порушення менеджменту годівлі корів. Саме фактор організації живлення молочної худоби є формоутворюючим у виборі системи виробництва молока. Останніх у світовому скотарстві є дві, основні, які помітно відрізняються: High Input farming systems (HIFS) та Low input farming systems (LIFS). Ізраїль, США та Північна Європа використовують HIFS. Ця стратегія характеризується високою продуктивністю худоби, але потребує великих капіталовкладень [1].

LIFS передбачає вільний випас корів та значно менше використання концентрованих кормів, техніки та енергії. Але й надої за такої стратегії значно менші. Її, зокрема, використовують у Новій Зеландії, Австралії та Ірландії [1].

Що стосується країн Східної Європи і України зокрема, де молочарство як бізнес почало розвиватися недавно, то тут питання вибору стратегії залишається поки що відкритим. Скоріш за все тут оберуть інтенсивний спосіб виробництва молока (High-Input). Але слід пам'ятати, що навіть у межах однієї країни умови можуть бути різними, а тому молочарі можуть використовувати проміжні стратегії. В одних вони будуть ближче до High-Input, а в інших – до Low-Input [1].

Щоразу вибір між High-Input та Low-Input роблять на основі умов, що склалися в тій чи іншій місцевості: клімат, наявність кормів, ціна на молоко тощо. Щоб вирішити, використовувати чи не використовувати концентровані корми, у світі користуються одним простим коефіцієнтом – співвідношення ціни кілограма молока

**III Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якості і безпечності харчових продуктів»
13-14 травня 2021 року**

з вартістю кілограма комбікорму. Якщо цей показник близький до одиниці, використовувати комбікорми немає сенсу. І навпаки, чим більший коефіцієнт, тим використання концентрованих кормів є привабливішим. Наприклад, в Англії 2002-го року цей показник був на рівні 1,8 – це означало, що виробництво молока за рахунок комбікормів достатньо вигідне. А от у Новій Зеландії, де такі корми треба імпортувати, корів вигідніше пасти. Згідно з прогнозами експертів, згаданий коефіцієнт найближчими роками дедалі більше наблизатиметься до одиниці по всьому світу.

Слід пам'ятати, що стратегія High-Input залежить від цін на засоби виробництва – такі, наприклад, як корми, добрива й паливо, кількість наявної робочої сили.

Найдешевше молоко в Австралії, Новій Зеландії та Ірландії, де частка грубих кормів дуже висока. Найдорожче – у США, де частка трави в раціоні корів мінімальна [1].

Зрештою, слід пам'ятати, що стратегія High-Input потребує більше робочої сили. Наприклад, у Новій Зеландії один робітник обслуговує 97 корів, тоді як у США — лише 40 [2].

Технологія годівлі худоби на фермах Ізраїлю передбачає використання однотипних повнораціонних кормових сумішок в лактаційний період, а під час сухостою збільшується вміст клітковини за рахунок використання кукурудзяної соломи, в якості основного корму використовують силос кукурудзяний та пшеничний, який має найбільший рівень споживання і конверсію при заготівлі у фазі молочно-воскової стиглості зерна [3, 6].

Для молочного скотарства цієї країни характерне використання повнораціонних багатоконпонентних сумішок, які виготовляються у спеціалізованих центрах і пропонуються фермерам для годівлі худоби [1].

Регіони, що відходять від традиційного типу годівлі – це острівні держави – Ірландія й Нова Зеландія, а також прибережні країни, наприклад Чилі. У таких країнах кількість отелень корів зменшується залежно від характеру сезону. Деякі господарства розташовані поруч із пасовищами, тож до трави додають усього 2–3 кг комбікорму на добу на корову.

***III Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якості і безпечності харчових продуктів»
13-14 травня 2021 року***

Щорічне світове виробництво молока додає 57 % зокрема в 2018 році воно становило 876 млн. т з яких понад 85 % коров'яче молоко. Найбільшими виробниками є країни ЄС 165,5 млн т та поголів'ям молочних корів 23,5 млн г., США - відповідно 98,8 та 9,4, Індія - 178,8 та 55, Китай - 40,0 та 8,9 млн г. У країнах ЄС рівень переробки молока сировини сягає 94 %, США - 98 %.

За даними Міжнародного молочного дослідницького центру IFCN рівень споживання молока та молочної продукції в перерахунку на молоко у Новій Зеландії складає 601 кг на одну особу; у країнах ЄС - 306 кг, у світі - 115 кг, у розвинутих країнах - 230 кг [5].

Для розвитку молочного скотарства країни ЄС проводять виважену фінансову політику щодо створення модернізації операторів молочної галузі, дотацій, експортних операцій.

Однак, в Україні з боку держави відсутнє розуміння важливого стратегічного значення молочної галузі як одного з факторів стабілізації аграрного сектору та розвитку української економіки у цілому [8].

На думку фахівців, саме цей фактор обумовив появу «тіньового ринку» молочних продуктів, катастрофічного скорочення поголів'я корів у п'ять разів порівняно з 1990 роком, ліквідації молочних ферм, виробництва молока в межах 6,2-6,5 млн т, з яких тільки 40 % надходять на переробку, дефіциту молочної сировини – близько 1 млн т [8].

Тому, Спілкою молочних підприємств України, Асоціацією виробників молока, Українською кооперативною федерацією пропонується розробити і затвердити на рівні Кабінету Міністрів Національну програму розвитку молочного скотарства та переробної галузі на період 2020–2030 рр. [8].

Фахівці вважають, що така державна програма повинна передбачати фінансування будівництва та реконструкції молочних ферм, молокопереробних підприємств, нарощування поголів'я великої рогатої худоби, відкриття сімейних ферм потужністю 10-50 голів худоби, відповідну кредитну політику всього на суму 90 млрд грн, з яких 50 % – державне фінансування [7].

Реалізація програми надасть можливість збільшити поголів'я корів до 30 млн голів, обсяги виробництва молока до 10 млн т на рік, його переробки до 8 млн т на

**III Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якості і безпечності харчових продуктів»
13-14 травня 2021 року**

рік і створення до 60 тис робочих місць у молочному скотарстві та 500 тис у сумісних галузях; довести споживання молока та молочних продуктів на 1 особу до 250 кг; забезпечити конкурентноспроможність галузі на експортних ринках [7].

Прикладом інноваційних технологічних рішень в організації молочного скотарства є виробнича діяльність ПП «Слободище» Бердичівського району Житомирської області, де виробляється близько 20000 т молока екстра-гатунку [4].

Поділ виробничого циклу з врахуванням біологічно-технологічних періодів корів, безприв'язне боксове утримання, годівля загальнозмішаним раціоном із системою управління PROFEED, доїльна зона, ефективна система вентиляції та видалення гною, висококваліфікований та мотивований персонал – складові успіху цього підприємства.

Висновки:

1. Використання тієї чи іншої системи виробництва молока обумовлено комплексом факторів від природно-кліматичних, соціальних до технологічних, які продиктовані економічною доцільністю.

2. Пропонована фахівцями галузева програма молочного скотарства в Україні на 2020-2030 рр. дозволить, в результаті її прийняття та реалізації, розвивати як форму організації галузі молочно-товарні ферми як промислового типу, так і перетворювати одноосібні домогосподарства на сімейні ферми.

Література

1. Богданов Г. О., Кандиба В. М., Ібатуллін І. І. та ін. Теорія і практика нормованої годівлі великої рогатої худоби : монографія. За ред. В. М. Кандиби, І. І. Ібатулліна, В. І. Костенка. Житомир : ПП «Рута», 2012. 860 с.

2. Вудекер Б. Пересмотр подходов к управлению молочным стадом – осуществление подхода «в интересах коровы». Бюллетень компании Оллтек–Украина. Расширяя горизонты. Выпуск 1 (6), 2007. С. 5–7.

3. Девис К. Л. Кормление высокопродуктивных молочных коров (пер. с англ). Иллинойс, США. 1999. С. 53.

4. Ковальчук І. В., Шиян М. О. Результати реконструкції і функціонування молочно-товарної ферми ПП «Слободище» Бердичівського району Житомирської області. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва : науково-теоретичний збірник. ПНУ, 2020. Вип. 14. С.

***III Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якість і безпечність харчових продуктів»
13-14 травня 2021 року***

5. Мировой и отечественный опыт в развитии рынка молока и молочных продуктов. Сурай Н. М. и др. Экономические науки. 2019. № 2 (171). С. 71–79.

6. Полупан Ю, Гавриленко М. Інтенсивне молочне скотарство Ізраїлю. Пропозиція. Головна платформа для агробізнесу. URL : <https://propozitsiya.com/ua/intensivne-molochne-skotarstvo-izrayilyu>

7. Чагаровський В. П. Молочна галузь України та її майбутнє через 10 років : проблеми, національна програма розвитку та державна підтримка. Агрополіт : веб-сайт. URL : <https://agropolit.com/blog/412>

8. Чагаровський В. П. Представники тваринництва поставили уряду чіткі вимоги для розвитку галузі. Агрополіт : веб-сайт. URL : <https://agropolit.com/blog/416>